

health

Department:
Health
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

DIPOTSO TSE ATISANG HO BOTSWA MALEBANA LE POLOKEHO YA ENTE LE DITLAMORAO TSA YONA

Phapang ke efe pakeng tsa ente e ngodisitsweng le e sebediswang maemong a “tshohanyetso”?

Maemong a tlwaelehileng, o ka sebedisa ente e ngodisitsweng le Mokgatlo o Laolang Meriana Afrika Borwa (SAHPRA). SAHPRA e ngodisa ente:

- ha diteko tsohle tsa bongaka di phethetswe, le
- ha ba se ba ikgodisitse ka botlalo hore ho ya ka dintlha tsa yona e feela e polokehile, e bile e sebetsa.

Maemong a tshohanyetso a kang a koduwa ena ya *COVID-19*, SAHPRA e ka dumella hore ente e sa ngodiswang e sebediswe (e sebediswe maemong a tshohanyetso e ntse e sa ngodiswa jwalo). Sena se etsahala haeba SAHPRA e na le dintlha tse lekaneng tsa hore ente eo e bolokehile. Leha ho le jwalo, dintlha tseo tsa teng di e be di so ka di fella hore ente eo e ngodiswe ka botlalo.

E ka ba ente ya J&J e ntse e le ditekong tsa bongaka?

Tjhe. Ente ya J&J e se e ngodisitswe ke SAHPRA. Ba ha J&J ba tla tswela pele le dipatlisiso mme ha ho na le dintlha tse ding e tla di tlisa ho SAHPRA ho lekola polokeho ya ente eo.

Hobaneng ente tsa Matjhaena di phakisitse ho tjhaelwa monwana empa J&J yona e nkile nako e telele? E ka ba ke ka lebaka la dikamano tsa mmuso wa rona le naha ya Tjhaena?

CoronaVac (e leng ente ya Tjhaena) e ne e se e fetile ditekong tsa bongaka nakong eo e neng e kenya kopo ya boingodiso ho SAHPRA. J&J yona e sa ntsane e tlameha ho feta mokgahlelong wa boraro wa diteko tsa bongaka pele e ka tjhaelwa monwana. SAHPRA ke mokgatlo o ikemetseng, ha e a kopana le mmuso. Ke ente tse tjhaetsweng monwana ke SAHPRA feela tse ka sebediswang, leha ho le jwalo, ke boikarabelo ba mmuso ho nka qeto ya hore ke mofuta o fe wa ente o ka kengwang letsholong la ho enta setjhaba.

Ke ente e fe e betere (J&J kapa Pfizer)?

Ente tsena ka bobedi di bolokehile, di o sireletsa hore *COVID-19* e se o kudise haholo, o be o robatswe sepetlele kapa e o bolaye. Ditlamorao tsa ente ya J&J le ya Pfizer di a tshwana. Di bobebe mme di iphella feela matsatsing a mararo. Ka lebaka leo, re ka re ente e betere ke ena e fumanehang le eo o e fumantshitsweng lekgetlo la pele.

Na ke ntse ke tlameha ho enta le haeba nkile ka tshwarwa ke *COVID-19* nakong e fetileng? Na mmele wa ka o ke se itwanele ka boona ntle le hore motho a be le ditlamorao tse ente ena?

Bopaki bo bontsha hore ha o kula ke *COVID-19* masole a mmele wa hao a a fokola, a se kgone ho itwanela hantle ha ho bapiswa leha o lwantsha ditlamorao tsa ente. Ho enta ho tla matlafatsa masole a mmele wa hao le hore o kgone ho itwanela mafung. Ditlamorao tsa ente di bobebe mme di iphella feela letsatsing ho ya ho a mararo, athe ka ho le leng, ho kudiswa ke *COVID-19* ho ka o robatsa sepetlele kapa ya o bolaya.

Hobaneng nako e pakeng tsa tekanyetso ya pele le ya bobedi ya Pfizer e ekeditswe?

Nakong ya jwale ho se ho na le bopaki ba hore ha o nka tekanyetso ya bobedi ya ente ka mora matsatsi a 42 ho tloha ho ya pele, mmele wa hao o kgona ho amohela ente hantle le ho matlafatswa ke yona ha ho bapiswa le ha o e pheta nakong e kgutshwane.

Na batho ba nang le mahloko a sa alafeheng jwalo ka kगतello e hodimo ya madi ba ka enta?

Batho ba nang le mahloko a sa alafeheng a kang kगतello e hodimo ya madi, lefu la pelo mmoho le la tswekere ba kotsing ya ho kudiswa ke *COVID-19* ka matla. Ka lebaka lena, ho molemo hore ba fumane ente. Maemo a bona a tlameha ho ba a laolehang, ba ye ditlhabong tsa bona tsa kgwedi le kgwedi le hona ho nwa meriana ya bona ka nepo. Haeba o se na bonnete ka maemo a hao, ho molemo ho bonana le ngaka ya hao.

Ke na le matshwao a *COVID-19* – na ho bolokehile ho enta?

Ha o a tlameha ho enta haeba o na le matshwao a *COVID-19*, seo o ka se etsang feela ke hore o etse diteko. Haeba diteko di bontsha hore o na le *COVID-19*, o tlameha ho ema bonyane matsatsi a 30 pele o ka enta.

Batho ba mmele e utlwelang enteng ba kotsing ho le ho kae?

Ha se hangata ho nang le batho ba utlwelang haholo ho ente. Ho utlwela ho etsahalang ke ho iphellang feela metsotsong e ka bang 15 ka mora ho enta.

Ho ba mmele e utlwelang, ke ba feng ba SA tlamehang ho enta?

- 1) Mang kapa mang ya nang le nalane ya ho utlwela ho e nngwe ya metswako ya ente.
- 2) Mang kapa mang ya hlolwang ke *polyethene glycol (PEG)* ha a ya tlameha ho enta ka ente ya Pfizer jwalo ka ha *(PEG)* ena e le e nngwe ya metswako e meholo ya ente ena.
- 3) Mang kapa mang ya ileng a ba le matshwao a ho hloywa ke tekanyetso ya pele ya ente ha a ya tlameha ho nka tekanyetso ya bobedi.

Haeba o kile wa ba le matshwao a ho utlwela ho moriana o itseng kapa yona ente, leha o sa tsebe hore ke motswako o fe ho yona o o hlohang, ho molemo ho bua le mosebeletsi wa tsa bophelo bo botle pele o enta.

Bathong bana ba mmele e utlwelang, ke mang ho bona ya tlamehang ho bua le mosebeletsi wa tsa bophelo bo botle pele a enta?

Mang kapa mang ya nang le nalane ya ho utlwela merianeng kapa ho ente a ka bua le mosebeletsi wa tsa bophelo bo botle ho ka fumana hore ke motswako o fe o hlileng o mo hlohang. Mosebeletsi enwa o tla o bolella haeba ho bolokehile ho enta. Haeba mosebeletsi enwa a re o ka enta empa o tseba hore ho utlwela ha

hao ha nako e fetileng ho bile matla, o tla tlameha ho entela sepetelele moo ba tlang o beha leihlo nako e ka bang metsotso e 30 ka mora ho enta.

Na ho bolokehile ho enta haeba mmele wa hao o utlwela metswakong ya mahe?

Ho bolokehile, ha ho na ente ya *COVID-19* e nang le metswako ya diprotheni tsa mahe. Leha ho le jwalo, hobane o na le nalane ya ho utlwela merianeng, o tla tlameha ho ema metsotso e ka bang 30 ka mora ho enta ho e na le e 15 e behilweng o e emang ka mora ho enta.

Ke utlwa ho thwe batho ba seng ba hodile ba atisa ho hloka hala ka mora ho enta. Na ente ena e bolokehile bathong ba seng ba le baholo?

Ente e bolokehile e bile e a sebetsa ho thibela ho kula haholo ka lebaka la *COVID-19* kapa ho bolawa ke yona.

Hobaneng batho ba bang ba ntse ba tshwarwa ke *COVID-19* dibekeng tse pedi ba entile?

Ho nka nako e ka etsang dibeke tse pedi pele ente e ka kgona ho sebetsa mmeleng wa hao. Mmele wa hao bolokeha ka botlalo ho *COVID-19* ka mora matsatsi a 30 o entile ka ente ya J&J kapa dibeke tse pedi ka mora tekanyetso ya bobedi ya ente ya ha Pfizer.

E nngwe taba ke yena, haeba o ba le matshwao a *COVID-19* matsatsinyana feela ka mora ho enta, seo se bolela hore o entile o se o tshwaeditswe.

E nngwe taba ke hore ente ha e thibele ho tshwaetswa ke *COVID-19* ka botlalo, empa e thibela hore o se kule haholo, o se robatswe sepetelele kapa hona ho bolawa ke yona.

Na ente e ka baka *COVID-19*?

Enteng tse sebedisang Afrika Borwa, ha e yo e nang le kokwanahloko ya *COVID-19*. Ka lebaka lena, ente e ke se o bakele hore o kudiswe ke *COVID-19*.

Na ente ya Pfizer e ruruhisa pelo? Na e bolokehile bathong ba seng ba hodile?

Ke makgetlong a mmalwa moo dingaka di fumaneng hore banna ba neng ba entile ba ruruhile dipelo ka mora ho enta ka ente ya ha Pfizer. Ena ke ketsahalo e sa atang, e etsahalang dibekeng tse pedi ka mora tekanyetso ya bobedi ya ente ena. Matshwao ana e ba bohloko sefubeng, ho fellwa ke moya le ho se otle hantle ha pelo (ho otlala ka matla kapa butle). Ana ke matshwao a bang bobebe, a iphellang ha motho a fumane kalafo. Batho ba tlameha ho tseba ka matshwao ana e le hore ba tle ba potlake ho kopa thuso ha ba qala ba a hlokomela.